

2015 OKT 2 8

52275
AF 535

HELIKON

IRODALOMTUDOMÁNYI SZEMLE

*Kreatív írás
az Amerikai Egyesült Államokban*

2015

1

KÖNYVEK

William F. Edmiston: *Sade: queer theorist*. University of Oxford, Voltaire Foundation (SVEC), 2013, 244 l.

E közelmúltban megjelent monográfiájában William F. Edmiston (Dél-Karolinai Egyetem) Sade márkí (1740–1814) erotikus írásait elemzi a queerelmélet tükrében. A kötet központi tézise, hogy Sade a mai modern queerelmélet előfutára, mivel műveiben egyrészt megkérdőjelezi a hagyományos heteronormatív bináris oppozíciókat (hetero-/homoszexualitás, nő/férfi), másrészt újraértelmezi a szexualitás és a szodómia fogalmát, megteremtve ezzel a homoszexualitás diskurzusát a XVIII. század végén. Edmiston tehát e perspektívából vizsgálja Sade műveit és karaktereit, valamint feltárja, hogy a francia író miként használta a felvilágosodás filozófiájának természetértelmezését a szodómia igazolására.

A kötet bevezetésből és négy fejezetből épül fel, melyek közül az utolsó összegzés. A bevezetésben a szerző ismerteti téziséit, rövid betekintést nyújt a queerelmélet történetébe és bemutatja a vizsgált korpuszt, amely Sade ismert libertinus regényeit foglalja magába (*Szodoma százhusz napja*, *La Nouvelle Justine*, *Juliette avagy a bűn virágzása*, *Aline et Valcour és Filozófia a budoárban*). Az első fejezet a biológiai nem (*sex*), a társadalmi nem (*gender*) és a szexualitás Sade szerinti értelmezését taglalja és viszonyítja hagyományos XVIII. századi definícióikhoz. A szerző itt arra a kérdésre keresi a választ, hogy az e három kategóriához rendelhető bináris oppozíciók (nő/férfi; férfias/nőies; homoszexuális/heteroszexuális) mennyire és miként mosódnak össze Sade műveiben. Azon túl, hogy a szodómiát minden más szexuális aktusnál kíváncsabbnak tartja, Sade *nem* tesz lényegi különbséget aközött, hogy a partnerek különböző vagy azonos neműek-e: a szodómia tehát nem csak a homoszexuális, hanem a heteroszexuális kapcsolatokban is preferált gyakorlat. Mindezzel

Sade lebontja a heteronormativitást védelmező falakat, és eltörli a normatív és nem normatív közötti határvonalat.

A második fejezetben Edmiston levezeti azon feltevését, miszerint Sade a felvilágosodáskori természetfogalom képlekenységét használja fel arra, hogy igazolja a szexuális deviancia természetes és helyes voltát. Sade karakterei a természetet egyedüli Alkotónak, a társadalom felett álló erőnek tekintik, mely megenged mindent, ami az örömszerzés potenciális forrása – ebből következik, hogy a szexuális öröm a természet szemében előbbrevál az utódnemzésnél, felülírva ezzel a keresztény értékhierarchiát. A harmadik fejezet ezt a gondolatmenetet folytatja, és az *Aline et Valcour* című levelregényben elemzi a vérfertőzés és a homoszexualitás megjelenését. Edmiston Sade e talán kevésbé ismert művének szexualitásról való diskurzusát hasonlítja össze a *Les Crimes de l'Amour* című novelláskötetével (1800), és arra a fontos következtetésre jut, hogy a homoszexuális vérfertőzés sokkoló a heteroszexuális olvasóközönség számára. Ezért az ilyen kapcsolatok ugyan megjelennek a fenn említett két regényben, de Sade térben eltávolítja őket Franciaországtól, a történeteket Spanyolországba, Afrikába és távoli egzotikus országokba helyezi. E stratégia azt a célt is szolgálja, hogy relativizálja a nem-normatív szexuális viselkedést, és egyes elemeit kultúraspecifikusnak tüntesse fel.

A kötet utolsó, összegző fejezete az előző három szintéziseként lehetőséget nyújt a könyv kiinduló tézisének árnyaltabb értékelésére. Edmiston arra a következtetésre jut, hogy Sade valóban a modern queerelmélet előfutárának tekinthető, mivel elmosza a hagyományos bináris oppozíciók közötti határvonalat, és az örömszerzést a reprodukció elé helyezi. Hangsúlyozza, a francia író legnagyobb vívmánya mégiscsak az, hogy a XVIII. század végén hangot és arcot ad a homoszexuális közösségnek, ezzel segítve a homoszexuális identitástudat kialakulását. Edmis-

ton ugyanakkor rávilágít Sade filozófiájának azon gyengeségére, hogy a domináns férfi/magát a férfi akaratának alárendelő nő bináris oppozíciója a karakterek heteroszexuális kapcsolataiban erősen jelen van, tehát a férfival szemben a nő továbbra is alárendelt szerepet játszik. A bináris oppozíciókat tovább erősíti, hogy Sade műveiben a szodomia mint felsőbbrendű, a természet által preferált szexuális aktusként jelenik meg. Mindez azt mutatja, hogy Sade sem szabadul a bináris rendszerben való gondolkodástól: az ő újszerűsége abban rejlik, hogy a homoszexualitás védelmében megfordítja a viszonyokat és az eddig nem-normatív viselkedésforma válik normatívvá.

Mint az a kötet felépítéséből is látható, a szerző logikusan, szövegrészletekkel alátámasztva és alapos elméleti megfontolásokkal bizonyítja téziséit. Általánosságban elmondható, hogy jól és érdekes módon alkalmazza a diskurzuselemzés eszközeit Sade szövegeire, következtetéseit a kor szocio-kulturális kontextusának tükrében értékeli. A kötet jól illeszkedik a mai queerelméleti kutatások fő irányvonalaihoz, amennyiben a társadalmi jelenségek feltáráshoz nyelvészeti és pragmatikai elemzési módszereket alkalmaz. Edmiston érvrendszerének egyik alappillére teszi Michel Foucault *A szexualitás története* című munkáját, ezzel sikeresen áthidalva a modern queerelmélet és Sade közötti közel két évszázados különbséget. Ily módon a szerző egyrészt közelíti és aktualizálja Sade filozófiájának sarkalatos kérdéseit, másrészt szisztematikusan végigvezeti az olvasót a szexualitásról való gondolkodás változásain, a homoszexuális identitás és diskurzus kialakulásának történetén.

Ugyanakkor negatívumként említendő, hogy a megfogalmazás gyakran túl körülményes, a szerző folyamatosan ismétlésekbe bocsátkozik, és emiatt helyenként érvelése erőltetettnek, kissé görcsösnek hat. Problematikusnak tartom továbbá, hogy az eredeti, francia nyelvű szövegrészletek mellett ott szerepel az angol fordítás is (igaz, ez a franciául nem értő, angolul olvasó közönség miatt elkerülhetetlen), mivel a forrásszöveg és a fordított szöveg sohasem fog teljes mértékben egyezni, már csak a kultúrspecifikus referenciák fordításából adódó nehézségek miatt sem. Az angol fordításokból kicsit elvész az eredeti jellemző szabadosság és szemléletesség, amely az olvasót közelebb viheti mind Sade, mind Edmiston érvelésének megértéséhez. A könyv külleme esztétikailag kellemes,

egységes, tördelése jó, bár a sorköz lehetne szellősebb. A folyószöveg és az idézetek egyértelműen elkülönülnek egymástól. A bibliográfia gazdag és korszerű szakirodalmat tartalmaz, a tárgymutató jól használható. A terület iránt érdeklődők számára a kötet mindenképpen informatív, hasznos tudományos munka.

ARADI CSENGE

Valentine Toutain-Quittelier – Chris Rauseo (Dir.): *Watteau au confluent des arts. Esthétiques de la grâce*. Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2014, 399 l.

Már első ránézésre megállapíthatjuk, hogy igényes kiadványt tartunk a kezünkben: a képekkel gazdagon illusztrált tanulmánykötet elsősorban művészetelméleti és esztétikai szempontból vizsgálja a francia rokokó festő, Jean-Antoine Watteau életművét. A kötet 23 tanulmányának 20 szerzője olyan eredményeket sorakoztat fel, amelyek a további Watteau-val és általában a XVIII. századi festészetelmélettel kapcsolatos kutatások alapjául szolgálhatnak, azonban a francia művészet iránt érdeklődő nagyközönség számára is érdekesek lehetnek.

Az «Arts & Société» sorozatban, a Presses Universitaires de Rennes kiadónál megjelent kötetben a szerkesztők két konferencia anyagát gyűjtötték össze, amelyeket Watteau szülővárosában, Valenciennes-ben rendeztek meg 2009-ben és 2010-ben. A korábbi konferencia központi témája a – magyarra bájnak és kellemenek egyaránt fordítható – „grâce” fogalma, míg a későbbi a tánc volt, de mindkettő középpontjában Watteau és kora állt. A szerkesztők, Chris Rauseo és Valentine Toutain-Quittelier által írt bevezetés ismerteti a kötet célkitűzését – Watteau életműve kapcsán a „grâce” fogalmát tágabb kulturális és művészeti kontextusban kívánja elhelyezni –, amit a tudományos szempontból gazdag és alapos tanulmányok segítségével könnyedén elért.

A kiadvány felépítése átlátható és logikus. A tanulmányokat négy fejezetbe rendezték a szerkesztők: az első kettő a 2009-es, míg a két második a 2010-es konferencián elhangzott előadások alapján készült szövegeket tartalmazza, ezekből 21 francia és kettő angol nyelvű. A tanulmányokat gazdag bibliográfia és névmutató követi. Nagy